

התקבלתי. ועד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא בשבועה.

מנכסים משועבדים כיצד: מכר נכסיו לאחריב, והיא נפרעת מן הלקוחות, שהרי נכסיו משועבדים לפרעון כתובתה, לא תפרע אלא בשבועה.

מנכסי יתומים כיצד: מת הבעל, והניח נכסיו ליתומים, והיא נפרעת מן היתומים, לא תפרע אלא בשבועה.

ושלא בפניו כיצד: הלך לו הבעל אחר שגרשה, למדינת הים, והיא נפרעת שלא בפניו, אינה נפרעת אלא בשבועה.

רבי שמעון אומר: כל זמן שהיא תובעת כתובתה, היורשין משביעין אותה. ואם אינה תובעת כתובתה, אין היורשין משביעין אותה. ובגמרא יבואר על מה אמר רבי שמעון את דבריו.

גמרא:

הגמרא דנה מהו המקור לשבועת פוגמת:

סבר רמי בר המא למימר, ששבועה זו הינה שבועה דאורייתא⁽¹²¹⁾.

משום דקא טעין הבעל שפרע לה את כל המאיתים שכתב לה בכתובתה, והיא קא מודה ליה במאה. ואם כן הויא ליה כהודאה במקצת הטענה, וכל המודה במקצת הטענה ישבע.

דוחה הגמרא: אמר רבא, שתי תשובות יש בדבר זה, לומר שאין שבועה זו מדין שבועת מודה במקצת:

הדא — דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, [שהרי שבועתם באה לפוטרם מתביעת התובע] והיא נשבעת ונוטלת [שהרי היא התובעת].

ועוד, טעם שאינה נשבעת שבועה דאורייתא — משום שאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, ובנידון דידן הרי יש בכתובתה שיעבוד קרקעות, ואם כן אינה נשבעת עליו מדאורייתא.⁽¹²²⁾

אלא אמר רבא, על כרחך צריך לומר

ורק בשבועת הנפטרים, [כלומר, שבועה שמוטלת על מי שבאים להוציא ממנו ממון] הופכים את השבועה.

122. הקשו התוספות — והלא יש טעם שלישי, מדוע אינה נשבעת מדאורייתא, כיון שהטעם שנשבעים שבועת מודה במקצת הוא "דאישתמוטי קא משתמט", כלומר אנו חוששים שמא אין לו כסף לפרוע כעת את כל חובו, ולכן מודה רק במקצת, ואומר לעצמו — "כשיהיה לי כסף אשלם". לכן הטילה התורה עליו שבועה

121. כתב רש"י — "ונפקא מינה, דלא מפכינן לה", כלומר — בשבועה דרבנן אם הנשבע אינו יכול להשבע, כגון שהוא חשוד על השבועה, הופכים את השבועה, ומטילים אותה על הבעל דין שכנגדו. אך בשבועה דאורייתא אי הופכים את השבועה.

אך עיין ברא"ש וברי"ף שכתבו שבנידון דידן, אף אם השבועה היא שבועה דרבנן אין הופכים אותה על שכנגדה. כיון שבשבועת הנוטלים אין הופכים את השבועה. ואם אינה יכולה להשבע לא תיטול ממון.

ופושטת הגמרא: **תא** ושמע מה ששנינו במשנה: **כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין**. ואלו המובאים לקמן, תקנו חכמים שיהיו **נשבעין ונוטלין, השכיר, שתבע את בעל הבית לתת לו את שכרו ואמר לו – נתתי. והנגזל, אם ראו גולן נכנס לרשות הנגזל שלא ברשותו, והנגזל טוען "כך וכך כלים גזלתני"**, ואומר הגולן שלא גזל אלא חלקם. **והנחבל, שראו את הנחבל נכנס לתוך ביתו של החובל כשהיה שלם, ויצא כשהוא שבור, וטוען החובל לא חבלתי בך. ומי שכנגדו חשוד על השבועה, והנוני על פנקסו, שכותב בו הקפותיו, כך ציווני פלוני לתת לפועליו, ונתתי להם, והם אומרים לא נטלנו, הרי שניהם, החנוני והפועל, נשבעים ונוטלים מבעל הבית, והפוגם שטרו שלא בעדים.**

ומדייקת הגמרא – **שלא בעדים, אין!** [כלומר רק כשאין עדים הוא נשבע ונוטל], אבל **בעדים, לא!** וראיה לנידון דידן שאינה נשבעת אם פגמה בעדים.

ודחינן: **לא מיבעיא קאמר. לא מיבעיא בעדים, דודאי צריכה שבועה, שהרי העד מעיד שפרעה מחצית, אבל שלא בעדים, אימא [אלמלי המשנה] שתייהו כ"משיב**

שהשבועה במשנתנו אינה אלא **מדרבנן**⁽¹²³⁾.

והטעם שהטילו עליה שבועה – כיון **דפרע דייק, דמיפרע לא דייק**. [מי שפורע, היינו הבעל, מדייק וזוכר שפרע. אך הנפרע, היינו האשה, אינה זוכרת שנפרעה], ולכן **רמו רבנן שבועה עלה, כי היכי דתידוק**⁽¹²⁴⁾.

מסתפקת הגמרא: **איבעיא להו, פוגמת כתובתה בעדים, מהו? היינו שיש עדים שפרעה הבעל חלק מכתובתה**].

וצדדי הספק –

דלמא אינה נשבעת, כיון **שאם איתא דפרעה הבעל את כל כתובתה, ודאי בעדים הוה פרע לה, כמו שפרע את המחצית הראשונה, ומכך שאין לנו עדים על פרעון נוסף – שמע מינה שלא פרעה אלא מחצית כדבריה.**

או **דלמא, עדיין יש לחוש שמא איתרמוי איתרמוי [הזדמן] ליה מעות, ופרעה בלא עדים, ורמו עליה שבועה כדי שתדקדק ותזכור.**

פגימה?

ומבאר רש"י, החידוש במשנה שאפילו אם הבעל לא תובע ממנה להשבע, משביעים אותה. וזה שייך רק בפוגמת, או בעד אחד. מה שאין כן בעלמא אין משביעים אלא אם תבע הלוח להשביע.

124. ודוק בפוגמת שייך לומר טעם זה, כיון שיש לומר שמא כיון שפרע במקצת פרע הכל,

כדי שיודה בכל החוב. וטעם זה לא שייך כלל בנידון דידן, שבאה להוציא ממון? והניחו בקושיא.

123. הקשה רש"י – אם השבועה אינה אלא מדברנן, מדוע נזקקה המשנה להגיע לפוגמת כתובתה, או לעד אחד כדי לחייבה שבועה, הרי מדרבנן כל מקום שהלוח טוען "השבע לי שלא פרעתין", חייב המלוח להשבע, אפילו בלא

אבידה", ותשקול בלא שבועה. ולכך קא משמע לך במשנה שאף שלא בעדים נשבעת. ואין לדקדק מכאן שהיכן שיש עדים אינה נשבעת.

עוד הסתפקה הגמרא:

איבעיא להו, הפוגמת כתובתה פחות פחות משה פרוטה, [היינו שפרטה בפניו את כל מה שפרעה בדיוק, אפילו בפחות משה פרוטה], מהו?

מי אמרינן, כיון דקא דייקא כולי האי, ודאי קושטא [אמת] קא אמרה.

או דלמא, איערומי קא מערמא לדקדק בדבריה כדי שנאמין לה בלא שבועה.

ומסקינן בתיקו.

עוד הסתפקה הגמרא:

איבעיא להו, פוחתת כתובתה [היינו שאמרה שהיתה כתובתה פחותה מהכתוב בשטר, אלא שהסכימו ביניהם שלא תתבענו על הסכום הכתוב בשטר. ולא על ידי פרעון שפרעה הבעל], מהו?

מי אמרינן, היינו פוגמת. וחייבת שבועה. או דלמא, דוקא פוגמת חייבת שבועה כיון שמודיא במקצת, אבל היא לא קא מודיא במקצת, ולכך אינה צריכה להשבע.

ופשטינן: תא ושמע [בא ושמע] מה ששינוי בכרייתא: פוחתת, תפרע שלא בשבועה. כיצד: היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה — התקבלת כתובתיך! והיא אומרת — לא התקבלתי, ואינה אלא מנה. נפרעת שלא בשבועה. הרי מבואר שהפוחתת אינה נשבעת.

ומקשה הגמרא: במאי גביא אפילו את אותו מנה, הרי אינה יכולה לגבותו בהאי שטרא שיש בידה, כיון שמודה היא שהאי שטרא חספא בעלמא הוא, [כיון שנכתב בו שהיתה כתובתה אלף זוז, ואינה אלא מנה] (125)?

ומתרצת הגמרא: אמר רבא בריה דרבה — בכרייתא מדובר באומרת אמנה היתה לי ביני לבינו. כלומר — אין השטר מזויף, ובאמת נכתב ונחתם בכשרות אלא שהיתה אמנה בינינו שלא אתבענו אלא על מנה.:

שינוי במשנה, שאם היה עד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא בשבועה.

ומפרשת הגמרא מהו המקור לשבועה זו: סבר רמי בר חמא למימר, שבועה דאורייתא.

משום דכתיב — "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת", ודרשינן: דוקא לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם, אבל קם הוא לענין חיוב שבועה.

מיגו. כיון שאין לנו חשש שמא היא משקרת, אלא אנו חוששים שמא אינה מדייקת בדבריה. ומיגו אינו מועיל אלא במקום שיש לנו חשש שקר.

125. ואינה יכולה להוציא מהבעל בלא שטר.

אלא שאינה זוכרת. אבל בעלמא לא. ואם תאמר — מדוע אין האשה נאמנת לומר "לא פרעת לי אלא מקצת" במיגו שהיתה אומרת — "לא פרעת לי כלל", ובכחאי גוונא הרי נאמנת אף בלא שבועה? ומבארים התוספות — כאן לא שייך לומר

יהיב לה כתובתה [שתובעת כעת] באפי
[בפני] חד סהדא. ופמיך [ומצרף] סהדא קמא
[את העד הראשון שהעיד בה שנפרעה כבר
בפעם אחרת] אסהדא בתרא [עם העד
השני], ומוקים להו להנך קמאי במלוה [וכעת
בא לתבוע ממנה מה שפרע לה בפעם
הראשונה, בתורת מלוה],

וכיון שודאי פרע לה את כתובתה פעם
אחת, שהרי שני עדים מעידים שפרעה,

ומאיך יש לבעל עד אחד שפרע לה פעם
נוספת, ובא הבעל לתבוע ממנה את המעות
שפרע לה שלא כדין, שהם כמלוה אצלה,
ויכול להשביעה עליהם שבועת עד אחד
שהיא שבועה דאורייתא, כיון שכעת האשה
היא מהנשבעים ונפטרים.

מתקוף לה רב שישא בריה דרב אידי: היאך
פמיך סהדא קמא אסהדא בתרא? והלא כל
אחד מעיד על פרעון אחר, ואין כאן אלא עד
אחד על כל פרעון, ולעולם תוכל האשה
לחזור ולומר — לא פרעת לי מעולם? (127)

וכן אמר מר — כל מקום שהשנים מחייבין
אותו ממון, אחד מחייבו שבועה.

דוחה הגמרא: אמר רבא, שתי תשובות
בדבר, מדוע שבועה זו אינה שבועה
מדאורייתא:

חדא, משום דכל הנשבעין שבתורה נשבעין
ולא משלמין, ואילו היא נשבעת ונוטלת.

ועוד, שהרי מדאורייתא אין נשבעין על
כפירת שיעבוד קרקעות, וכאן הרי יש
שיעבוד קרקעות בכתובתה.

אלא אמר רבא: על כרחך שבועה זו אינה
אלא מדרבנן. כדי להפסיד דעתו של בעל.

אמר רב פפא,

א-פג א פיסקא הוא [היינו הבעל] מייתי לה
[לאשה] לידי שבועה דאורייתא (126).

וכיצד?

ומבאר המהרש"א — בסוגיין אנו מחפשים
מקרה שהבעל ירויח מכן שהשבועה תהא
דאורייתא, ולעניין הפיכת שבועה, שמא הבעל
מעדיף שיוכלו להפוך את השבועה עליו. ולכן
הביא רש"י את הנפקא מינה שמועילה לבעל.

127. הקשו הראשונים — הרי קיימא לן —
"הלואה אחר הלואה מצטרפין", כלומר — אם
יש עד אחד על הלואה זו ועד אחד על הלואה
אחרת, מצטרפים שניהם לעדות אחת כדי
להוציא ממון מהלווה. ואם כן מדוע כאן אינם
מצטרפים?

וצריך לומר — שקושיית הגמרא היתה —
הרי ממה נפשך אין כאן עדות אלא על פרעון

כיון שהוא מוחזק.

ואם תאמר — מדוע אינה נאמנת במיגו שלא
היתה פוחתת?

יש לומר — מיגו להוציא ממון לא אמרינן.

אי נמי — מיגו שתחילתו בשקר לא אמרינן.

126. כתב רש"י — שהנפקא מינה בין שבועה
דרבנן לשבועה דאורייתא, שבשבועה דאורייתא
צריכה להשבע בנקיטת חפץ [כלומר שאוחזת
בידיה חפץ של מצוה בשעת השבועה], ואילו
בשבועה דרבנן אינה צריכה.

והקשה המהרש"א — מדוע לא פירש רש"י
כדלעיל, שבשבועה דאורייתא לא הופכים את
השבועה, מה שאין כן בשבועה דרבנן?